

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Затверджено на засіданні кафедри
державного управління,
публічного адміністрування та
регіональної економіки
Протокол № 5 від 11.12.2015 р.

Програма навчальної дисципліни "Економіка та управління знаннями" для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання

Укладачі: д.е.н., проф. Гавкалова Н.Л.,
к.е.н., доц. Власенко Т.А.,
к.е.н., доц. Шумська Г.М.

Відповідальний за випуск:

зав. каф. державного управління, публічного адміністрування та
регіональної економіки,
д.е.н., проф. Гавкалова Н.Л.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

В умовах світової фінансової кризи, наслідки якої відчувались і в поширенні кризових процесів в Україні, виникла необхідність перегляду існуючих та формування нових стратегічних напрямів розвитку національної економіки, які б охоплювали не тільки продовження становлення інноваційної моделі розвитку, посилення взаємозв'язку наука-промисловість, але й підвищення значущості інтелектуальної складової інноваційного потенціалу. Умови сьогодення потребують удосконалення процесів, які відбуваються під час становлення економіки, заснованої на знаннях, та виявлення ключових чинників формування в Україні нового типу економіки, де основними пріоритетами були б нагромадження, розвиток і використання інтелектуального потенціалу в єдиному симбіозі – «когнітивної економіки». Таким чином, грамотне управління інтелектуальним капіталом дає можливість підвищити конкурентоспроможність не тільки підприємства, а й регіону в цілому

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей щодо управління знаннями, застосовуючи організаційно-економічну основу з метою оптимізації рівня інтелектуального капіталу.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоєння принципів, методів і прийомів економіки знань;

забезпечення бази для формування у студентів системи роботи зі знаннями в сучасних організаціях;

сформування цілісного уявлення про інтелектуальний капітал підприємства;

забезпечення засвоєння принципів і методів управління знаннями та забезпечення інноваційних процесів в організації;

набуття практичних навичок щодо економічних основ та управління знаннями.

Об'єктом навчальної дисципліни є знання, що відображають різні аспекти діяльності сучасної організації.

Предметом навчальної дисципліни генерація нових знань, зберігання, аналіз та використання наявних знань про організацію і оточуюче середовище з метою створення ефективних управлінських

рішень.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: "Економічна теорія", "Мікроекономіка" та "Економіка підприємства".

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

теоретико-методичні та практичні основи економіки та управління знаннями.

особливості та економічний зміст інформації;

основні принципи та технології управління знаннями;

стратегії ефективного формування та використання знань в організаціях;

технологію організації науково-дослідної діяльності на підприємстві;

сучасні підходи до організації науково-практичних конференцій;

ефективні системи оцінювання знань;

фактори управління знаннями;

напрями актуальних наукових досліджень.

вміти:

здійснювати оцінку інтелектуального капіталу підприємства;

створювати стратегії ефективного формування й використання знань в організаціях;

здійснювати організацію науково-дослідної діяльності на підприємстві;

здійснювати розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємства;

проводити оцінку рівня науково-технічного потенціалу підприємства;

проводити кількісну оцінку впливу інноваційного розвитку на результати діяльності підприємства;

організувати трансфер отриманих знань.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. 2.

**Професійна компетентність, яка отримується студентами після
вивчення навчальної дисципліни**

Назва компетентності	Складові компетентності
Розробляти та здійснювати обґрунтування оптимальних управлінських рішень з використанням згенерованих знань про організацію та оточуюче середовище	здатність проводити оцінювання економіки знань за індикаторами та критеріями;
	вміння оцінювати інтелектуальний та інноваційний потенціал;
	здатність застосовувати основні методи й технології роботи зі знаннями в організації;
	вміння проводити теоретичний і прикладний аналіз процесів управління знаннями в організації;
	формування стратегії управління знаннями підприємства.

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Економіка та управління знаннями" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Методологічні основи економіки знань					
Здійснювати аналіз сучасних методів генерації знань та законодавчого обґрунтування економіки знань	Понятійний апарат і риси економіки знань. Характеристика економіки знань. Історичний розвиток моделей і концепцій.	Знання законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють економіку знань, знання синергетичного ефекту від застосування набутих знань	Вміння визначати поняття та сутнісний апарат економіки знань та здійснювати пошук необхідних нормативно-правових документів стосовно економіки знань	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації стратегічного управління набутими знаннями	Відповідальність за точне формулювання понятійного апарату при розробці стратегічного управління набутими знаннями
Тема 2. Знання як особлива інформація					
Здійснювати аналіз економічної інформації та виявляти вектори розвитку економіки	Інформація, знання дані. Специфічність та економічна сутність інформації. Інформаційна економіка.	Знання особливостей економічної інформації та векторів розвитку інформаційно економіки	Вміння відрізнати економіку знань від категорії інформаційна економіка	Презентувати результати визначення найбільш перспективних векторів розвитку інформаційної економіки	Відповідальність за точність і коректність результатів дослідження щодо визначення перспективних напрямків розвитку інформаційної економіки
Тема 3. Застосування знань у сучасних організаціях					
Здатність застосовувати сучасні технології роботи зі знаннями на підприємствах та в організаціях	Класифікація та аналіз знань. Спроможність сучасної організації генерувати й акумулювати знання. Способи виміру знань.	Знання класифікації, методів та технологій оцінювання знань в організації. Знання технології управління знаннями в організації	Вміння здійснювати аналіз прикладного та теоретичного характеру процесів керування знаннями в сучасній організації	Доводити до відома керівників та підлеглих стосовно реалізації стратегії успішного формування й застосування знань в сучасних організаціях	Нести відповідальність за правильність побудованої стратегії формування й застосування знань в сучасних організаціях

1	2	3	4	5	6
Тема 4. Управління інтелектуальним капіталом					
Здатність оцінювати інтелектуальний потенціал організації	Сутність та структура інтелектуального капіталу підприємства, його оцінка. Знання як форма інтелектуальної власності	Знання методичних основ оцінки інтелектуального потенціалу організації	Здійснювати вибір методичного інструментарію для оцінки інтелектуального потенціалу організації	Презентувати результати проведеного дослідження щодо оцінки інтелектуального потенціалу організації та доводити до відома зацікавлених осіб	Самостійно обирати ефективні методики оцінки та відповідати за коректність і адекватність отриманих результатів
Тема 5. Управління знаннями та їх зв'язок з інноваціями					
Здатність оцінювати інноваційний потенціал організації	Сутність інновацій як складової економіки знань. Визначення інноваційного підприємництва. Реалізація стратегії інноваційного розвитку.	Знання критеріїв оцінки та принципів обґрунтування методики оцінки інноваційного потенціалу організації	Здійснювати оцінку інноваційного потенціалу організації, та обґрунтовувати обрану методику розрахунку	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо результатів оцінки інноваційного потенціалу	Приймати рішення щодо обрання методики оцінки інноваційного потенціалу та відповідати за надійність і точність результатів
Тема 6. Управління знаннями у практиці менеджменту організації					
Здатність створювати стратегічні напрями корпоративної стратегії розвитку щодо стимулювання приросту корпоративних знань	Сутність управління корпоративними знаннями. Механізми та фактори управління знаннями	Знання факторів управління знаннями, знання механізму реалізації управління корпоративними знаннями	Здійснювати розробку механізму мотивації до зростання корпоративних знань	Презентувати результати розробки механізму та доводити до відома виконавців.	Самостійно обирати інструменти розробки механізму мотивації приросту знань. Відповідати за коректність та адекватність розроблених для цього заходів

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Економіка знань та науково-технологічний розвиток					
Здійснення принципів та методів реалізації науково-дослідного виду діяльності в організації	Актуальні питання наукових досліджень. Організація та реалізація науково-дослідного виду діяльності на підприємств	Знання основних правил організації та реалізації науково-дослідного виду діяльності на підприємстві	Вміння визначати актуальні напрями дослідження на підприємстві	Презентувати результати наукової та дослідної роботи. Здатність до групової взаємодії в процесі організації робочої групи для проведення дослідження	Нести відповідальність за результати наукової та дослідницької діяльності, за коректність та правильність проведених розрахунків
Тема 8. Організація передачі знань					
Здійснювати організацію заходів з представлення наукових та науково-практичних досягнень	Науково-методичний рівень розвитку навчального процесу. Організація наукових заходів. Доступ до вільних баз даних.	Знання принципів та методичний рівень здійснення навчального процесу. Знання процесу організації конференцій	Здійснювати роботу з літературними джерелами відкритого доступу та організувати науково-практичні конференції	Взаємодіяти з командою щодо організації наукових заходів	Приймати ефективні управлінські рішення щодо організації науково-практичних заходів та нести за них відповідальність
Тема 9. Формування системи наукової роботи і освіти в Україні					
Здійснювати оцінювання економіки знань використовуючи індикатори та відповідні критерії	Значення освіти у системі економіки знань. Механізм оцінювання знань.	Знання індикаторів та критеріїв оцінки економіки знань.	Здійснювати оцінювання знань, застосовуючи відповідні індикатори та критерії	Презентувати результати оцінювання та доводити їх до керівництва	Приймати рішення обрання методик оцінювання. Нести відповідальність за точність і коректність отриманих результатів

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Економіка та управління знаннями

Тема 1. Методологічні основи економіки знань

Сутність та головні характеристики економіки знань. Понятійний апарат і риси економіки знань. Еволюція моделей, парадигм та концепцій. Глобалізація системи знань. Нормативно-правове та законодавче підґрунтя економіки знань. Реалізація стратегічного управління системою знань. Синергетичний ефект від впровадження та застосування набутих знань.

Тема 2. Знання як особлива інформація

Інформація, знання та дані й загальні категорії і визначення. Специфіка та економічна сутність інформації. Характеристика інформаційної економіки. Вектори розвитку інформаційної економіки та економічного простору.

Тема 3. Застосування знань у сучасних організаціях

Класифікація й аналіз знань. Можливості сучасної організації здійснювати генерацію та акумуляцію знань. Способи виміру знань. Об'єднання знань на підприємстві. Види джерел корпоративних знань. Види стратегій формування й застосування знань в сучасних організаціях. Роль організаційної культури в управлінському аспекті розвитку знань. Механізм управління знаннями як ефективний інструмент оптимізації роботи підприємства.

Тема 4. Управління інтелектуальним капіталом

Сутність та структура інтелектуального капіталу підприємства, його оцінка. Знання як специфічна форма інтелектуальної власності. Інтелектуальний капітал як основний фактор сталого розвитку економіки знань.

Тема 5. Управління знаннями та їх зв'язок з інноваціями

Сутність інновацій як складової економіки знань. Характеристика інноваційного підприємництва. Реалізація стратегії інноваційного розвитку.

Тема 6. Управління знаннями у практиці менеджменту організації
Сутність управління корпоративними знаннями. Механізми та фактори управління знаннями.

Тема 7. Економіка знань та науково-технічний розвиток
Актуальні питання сучасних наукових досліджень. Організація та здійснення науково-дослідного виду діяльності на підприємстві

Тема 8. Організація передачі знань
Науково-методичний рівень розвитку сучасного навчального процесу. Організація наукових заходів на національному та міжнародному рівні. Літературні джерела та доступ до вільних баз даних.

Тема 9. Формування системи наукової роботи і освіти в Україні
Значення освіти у системі економіки знань. Методика оцінювання знань.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
1	2
Змістовий модуль 1. Економіка та управління знаннями	
<i>Тема 1.</i> Методологічні основи економіки знань	<i>Тема семінарського заняття «Економіка знань як нова концепція сучасного світу»:</i> 1 Підгрунття розвитку економіки знань як нової концепції сучасного світу. 2 Основні характеристики економіки знань. 3 Історичний розвиток моделей та концепцій. 4 Розширення глобальних процесів у сфері знань.

1	2
<p><i>Тема 2. Знання як особлива інформація</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття «Інформаційна категорія «знання»:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Знання, дані, інформація: головні поняття. 2 Специфічність та економічна сутність інформації. 3 Характеристика інформаційна економіка. 4. Вектори розвитку сучасної інформаційної економіки
<p><i>Тема 3. Застосування знань в сучасних організаціях</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття «Керування знаннями у сучасних організаційних системах»:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Можливість організаційних систем генерувати й акумулювати знання. 2 Об'єднання знань у сучасних організаційних системах. 3 Види джерел корпоративних знань. 4 Види стратегій формування й застосування знань в організаційних системах.
<p><i>Тема 4. Управління інтелектуальним капіталом</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття «Знання як форма інтелектуальної власності»</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Інфраструктура інформації. 2 Бази науково-технічних знань. 3 Людський капітал. 4 Накопичення у галузі неречових форм багатства. 5 Сутність інтелектуальної власності. 6 Інновації як різновид інтелектуальної власності. 7 Характеристика інноваційного капіталу. 8 Різноманітність об'єктів інтелектуальної власності.
<p><i>Тема 5. Управління знаннями та їх зв'язок інноваціями</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття «Аналіз підґрунтя та можливостей векторного розвитку сучасного інноваційного підприємництва»</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Характеристика інноваційної економіки. 2 Форми та різновиди інновацій. 3 Сутність інноваційної діяльності. 4 Підґрунтя та можливості векторного розвитку сучасного інноваційного підприємництва. 5. Сучасні перспективні вектори інноваційного підприємництва
<p><i>Тема 6. Управління знаннями у практиці менеджменту організації</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття «Управління організаційними знаннями в сучасній організації»</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Управління знаннями. 2 Головна ціль менеджменту знань на сучасному підприємстві. 3 Складові елементи системи управління знаннями. 4 Мотивація розвитку знань. 5 Захист знань. 6 Існуючі та приховані знання. 7 Сучасні концепції менеджменту.

1	2
Тема 7. Економіка знань та науково-технологічний розвиток	Тема семінарського заняття «Здійснення науково-дослідного виду діяльності на підприємстві» 1 Перспективні вектори наукових розробок. 2 Специфіка наукового пошуку. 3 Організація та здійснення наукової діяльності на підприємстві. 4 Сучасні венчурні підприємства. 5 Презентація наукових досліджень.
Тема 8. Організація передачі знань	Тема семінарського заняття «Організація передачі знань» 1 Передача знань. 2 Передача технологій. 3 Передача інновацій.
Тема 9. Формування системи наукової роботи і освіти в Україні	Тема семінарського заняття «Формування навчального процесу ВНЗ та складання системи оцінювання знань» 1 Механізм організації навчального процесу ВНЗ. 2 Методика оцінювання набутих знань. 3 Формування та впровадження методичної роботи. 4. Документація щодо наукової роботи.

4. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	3
Змістовий модуль 1. Економіка та управління знаннями		
Тема 1. Методологічні основи економіки знань	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми "Економіка знань як нова концепція сучасного світу"	Презентація результатів

Закінчення табл. 4.1

1	2	3
Тема 2. Знання як особлива інформація	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми "Інформаційна категорія «знання»"	Презентація матеріалів
Тема 3. Застосування знань в сучасних організаціях	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою: « <i>Керування знаннями у сучасних організаційних системах</i> », підготовка до колоквіуму.	Експрес-опитування. Презентація матеріалів
Тема 4. Управління інтелектуальним капіталом	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття за темою: « <i>Знання як форма інтелектуальної власності</i> »	Перевірка роботи в малих групах Колоквіум
Тема 5. Управління знаннями та їх зв'язок з інноваціями	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою « <i>Аналіз підґрунтя та можливостей векторного розвитку сучасного інноваційного підприємництва</i> ».	Експрес-опитування
Тема 6. Управління знаннями у практиці менеджменту організації	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття. Підготовка до семінарського заняття з теми " <i>Управління організаційними знаннями в сучасній організації</i> "	Презентація результатів
Тема 7. Економіка знань та науково-технологічний розвиток	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою « <i>Здійснення науково-дослідного виду діяльності на підприємстві</i> », підготовка до колоквіуму.	Експрес-опитування
Тема 8. Організація передачі знань	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття за темою « <i>Організація передачі знань</i> ». Підготовка до написання колоквіуму.	Презентація результатів
Тема 9. Формування системи наукової роботи і освіти в Україні	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття на тему « <i>Формування навчального процесу ВНЗ та складання системи оцінювання знань</i> ». Есе на тему "Роль знань у інноваційній економіці", Написання колоквіуму.	Колоквіум Перевірка есе

5. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 5.1 і 5.2).

Таблиця 5.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни (лекційні заняття)

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
<i>Тема 1.</i> Методологічні основи економіки знань	Міні-лекція з питання "Закордонний досвід застосування та розвитку економіки знань", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 2.</i> Знання як особлива інформація	Міні-лекція з питання "Інноваційні знання". <i>Семінар-дискусія</i> з питання «Сумарний ефект від використання та впровадження знань»
<i>Тема 3.</i> Застосування знань в сучасних організаціях	Лекція проблемного характеру з питання "Ефективні методи розробки господарських рішень", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 4.</i> Управління інтелектуальним капіталом	Лекція проблемного характеру з питання "Сучасні проблеми захисту авторських прав", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 5.</i> Управління знаннями та їх зв'язок з інноваціями	Лекція проблемного характеру з питання "Всесвітній огляд досвіду впровадження та розвитку інноваційного підприємництва", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 6.</i> Управління знаннями у практиці менеджменту організації	Лекція проблемного характеру з питання "Бенчмаркінг та його застосування у сучасній економіці України"
<i>Тема 7.</i> Економіка знань та науково-технологічний розвиток	Міні-лекція з питання "Венчурні підприємства", робота в малих групах, презентація результатів

1	2
<i>Тема 8. Організація передачі знань</i>	Міні-лекція з питання "Співробітництво в сфері сучасних досягнень техніки та науки"
<i>Тема 9. Формування системи наукової роботи і освіти в Україні</i>	Лекція проблемного характеру з питання "Європейські моделі освіти та їх застосування у національній освітній системі", робота в малих групах, презентація результатів

Таблиця 5.2

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
<i>Тема 1. Методологічні основи економіки знань</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: "Підґрунтя розвитку економіки знань як сучасна концепція нового тисячоліття"</i>	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 2. Знання як особлива інформація</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: «Механізм реалізації стратегії управління набутими знаннями»</i>	Робота в малих групах, мозкові атаки
<i>Тема 3. Застосування знань в сучасних організаціях діяльності</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: "Аналіз інформаційної економіки та економіки знань: пошук протиріч та однорідностей"</i>	Семінари-дискусії, Робота в малих групах, презентації
<i>Тема 4. Управління інтелектуальним капіталом</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: "Інтелектуальні чинники економічного росту сучасної економіки"</i>	Робота в малих групах, мозкові атаки
<i>Тема 7. Економіка знань та науково-технологічний розвиток</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: "Впровадження науково-дослідного виду діяльності на сучасному підприємстві"</i>	Робота в малих групах, мозкові атаки, презентації

6. Рекомендована література

6.1. Основна

1. Інтелектуальний капітал підприємства як об'єкт оцінки [Текст] : монографія / [авт. кол.: К.Г. Сердюков, Н.Л. Гавкалова, М.П. Хохлов [та ін.]]. – Х. : ХНЕУ, 2012. – 323
2. Пономаренко В. С. Прийняття управлінських рішень на підприємстві: процесний підхід : наукове видання / В. С. Пономаренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 238 с.
3. Тищенко В.Ф. Економіка знань як актуальна основа сучасного розвитку України та її регіонів [Текст] : монографія / В.Ф. Тищенко – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 271 с.
4. Томах В.В. Економіка знань [Текст] : конспект лекцій / В.В. Томах – Х. : ХНЕУ, 2011. – 135 с.